Цана асобнага № 40 кап.

Вольная Беларусь

Тыдневік палітычны і літэратурны.

Умовы падпіскі:
На год......12р. —
На поўгода.... 7р —
На 1 мес.... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захарауская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

Ніхай жыве Вольная Беларусь!

№ 13. 1918 г. 14 -го красавіка 1918 г. № 13.

Памяткі старасьвецкай беларускай мовы і пісьменства.

II.

(Безупынныя змаганні с пачатку з нямецкім рыцарствам, а потым з Масквою, прымусілі, як ведама, Вялікае Князство Беларуска-Літоускае злучыцца с Польшчай, але думка аб дзяржаунай нізалежнасьці ніколі ні пакідала нашых продкау. Пры першай зручнасьці яны стараліся вызваліцца с-пад Польшчы і вярнуцца к даунейшаму нізалежнаму дзяржаунаму бытаванню. Аб гэтым сьведчыць і ніжэй выдрукованы дакумэнт, або нешта на кшталт дакладной запіскі, пададзенай у 1526-м г. прэдстаунікамі беларуска-літоускаго князства каралю Зыгмунту Старому.

Зыгмунт-Аугуст назначаны быу асобным ад Польшчы каралем на Беларуска Літоускае князство (1526-9) г.. Яго урочыста узьвялі на прэстол, а потым рабіліся розныя хітрасьці, каб каранаваць яго княжацкім вянцом. Зыгмунт Стары, выхаваны на Беларусі, шчыра любіу свае князство і усею душою спачувау дамаганням яго нізалежнасьці. Ен аднавіу усе грамадзянскія правы, якіх у свой час былі пазбаулены усе ні-каталікі у Беларуска-Літоускім князстві, абкружыу сябе протэстантамі, каб паменьшыць польскі уплыу на урад, і крыема ажаніуся с сястрою вяльможнаго протэстанты Радзівіла—Барбараю. Элемэнт польскасьці такім чынам нішчыуся да звання, а разам с тым разрушауся і саюз с Польскім каралеуствам.

Само сабою разумеецца, што паляки ні маглі памірыцца с такім станам рэчы і дакладалі усіх сілау, каб перашкодзіць гэтаму. Дзякуючы іх старанням, папа рымскі прыслау меч Зыгмунту, прапануючы яму зьнішчыць усіх гэрэтыкоу (протэстантау). Каталіцкі віленскі біскуп урочыста заступіу дарогу Зыгмунду, калі ен ехау у протэстанскую цэркау, каб пабачыць протэстанскае набажэнство. Таемны шлюб з Барбарай зрабіуся мэтай фанатычных нападау. Мягкі і нірашучы Зыгмунт-Аугуст стау хістацца і халадзець да Літвы-Беларусі.

Тым часам, у Польшчы памер кароль, і Зыгмунт-Аугуст на моцы старога звычаю выбран быу польскім каралем. Ен ні меу ні брата ні сына, дзеля чаго Беларуска-Літоускае князство ні магло адтрымаць сабе асобнаго караля і паняволі зьбліжалося с Польшчай праз аднаго гаспадара. Такім чынам, мары аб поуным аддзяленню ад Польшчы і аб поунай палітычнай нізалежнасьці разьбіваліся на друзгі. Скончылося тым, што пры Зыгмунту Старом Беларуска-Літоускае Князство ні толькі ні вызвалілося с-пад Польшчы, а да рэшты злучылося з ею і аканчацельна страціло сваю дзяржаўную нізалежнасьць на моцы Люблінскае вуніі 1569-го г..

Ніжэй выдрукаваны дакумэнт можна аднесьці к ліку апошніх праявау дзяржаунай нізалежнасьці у Беларуска-Літоускім князстві).

«За слаунае памяці дзеда вашае мiласьці караля Уладзіслава, а за стрыя вашае міласьці вялікаго князя Вітаута, маючы бачнасьць ацец сьвяты папеж і цэсар хрысьціянскі на знаменітасьць учынкау вялікаго князя Вітаута а на сталасьць і моцнасьць яго працiуку паганства, а к таму маючы бачнасьць на зацнасьць панства таго вашае міласьці вялікаго князства Літоускаго, - паслалі былі ацец сьвяты папеж і цэсар каруну вялікаму князю Вітауту да таго там панства вашае міласьці атчызнаго—вялікаго князства Літоускаго. А у том вялікі князь Вітаут с сяго сьвета зышоу, каруны тае ні даждаушы, каторая-ж ужо была на дарозе і загамавалі яе панове паляцы і да тых часоу яе выдаці ні хацят і ні зычат тае чці панству вашае міласьці атчызнаму. Таму-ж панове іх міласьць рады вялікаго князста Літоускаго,—слугі вашае міласьці,—вяліка ся дзівуют, іж брацця іх, панове паляцы, ім хрэсьцiянам а брацці сваей, таго ні хацелі зычыць, а цяпер ні забараняют таго тым адшчапенцам, Маскве. *) Ні хацелі іх міласьць радзіць у том вашай міласьці, абы тот пасол папежскі ні быу прапушчан так латве с такавым пасэльствам да Масквы; а ліж бы ваша міласьць рачылі а том добрэ разважыці і паразумеці з радамі вашае міласьці вялікаго князства Літоускаго. Але падобна іх міласьць, панове рады каруны польскае, зычут таго умысьлене таму адшчапенцу,—міма панство вашае міласьці атчызнае, для таго, абы тое паньство вашае міласьці было у панiжэнню, ажэбы уцелено ім у каруне, а што-ж ся оні (яны) дауно працуюць, хацячы дзедзіцтво вашае міласьці прыулашчыці ту,—к князству каруны Польскае. У чом-жя казалі вашу міласьць пакорне прасіці іх міласьць, брацця наша, - слугі вашае міласьці прыражоныя,—абы ваша міласьць ні рачылі таго паном польскім пад намі зычыці, жэбы іх міласьць —слугі прыражоныі вашае міласьці—мелі быці подданы к каруне польскай. А зулашча, рачыл-бы ваша міласьць таго бараніці для патомкау вашае міласьці, бо заужды лепей а пажытачней будзет патомкам вашае міласьці, калі тое паньство вашае міласьці атчызнае будзет пад асобым тытулам і правам ад каруны Польскае. Яко-ж ся і тых часоу прыдало да сына вашае міласьці, іж іх міласьць панове рада вялікаго князства Літоускаго з дабравольствам і ахотне сына вашае міласьці сабе за пана абралі і прысягалі яго міласьці, чаго-ж панове паляцы, снаць, і да тых часоу учыніці ні хацят. А ягды-бы князство вялікае Літоускае было прыулашчано к каруне, тагды-бы ся такі пачатак шчасьліваго паднясення сына вашае міласьці ешчо был ні стал. А про то іх міласьць,—рада а слугі вашае міласьці, брацця наша,—вашу міласьць пакорне просят, абы ваша міласьць рачылі ся ласкава улажыць і радам вашае міласьці каруны польскае прызнаць, абы оні (яны) тую каруну, каторая паслана к вялікаму князю Літоускаму, вярнулі к князю вялікаму яго міласьці, сыну вашае міласьці, абы яго міласьць пры шчасьлівам панаванні вашае міласьці был карунован. Бо, міласьцівы каралю, кгды будзет тое паньство вашае міласьці атчызнае—вялікае князство Літоускае—мело каруну, тагды ні можа быці прыулашчано к каруне Польскай.—бо каруна у каруну уцелена быць ні можа. А так ужо бы панове паляцы ні імелі тае жаласьці, абы тое панство вашае міласьці атчызнае было уніжоно і прыулашчоно к нім, але роунае брацтво і прыязьнь стала-бы з аднаго напроціу каждаму непрыяцялеві. А естлі-ж бы панове іх міласьць рады каруны польскае ні хацелі каруны тае сынові вашае міласьці к вялікаму князству Літоускаму вярнуці, тагды іх міласьць рады вялікаго князства Літоускаго—слугі вашае міласьці—просят вашае міласьці, абы ваша міласьць рачылі да атца сьвятого папежа і да цэсара пасланці, жадаючы а каруну сыно

*) Гэта гаворыцца аб тым, што папа пасылау сваіх прэдстаунікоу да Маскоускаго князя Васілія; продкі нашыя баяліся, каб папа ні дау каралеускае кароны Маскоускаму князю.

сваему на вялікае княэтва Літоўскае. А што на то патрэба будзет належыці, рады іх міласьць з добраю воляй на то ся хацят падняці і накладу на то ні лютаваці».

(Акты Зап. Россіи, т. II, № 144, стр. 175-6).

Прыфрантавы рубеж на Беларусі.

(Нататкі і уражэнні)

III.

С пачатку вайны манапольскі былі скасаваны і вельмі строгія кары былі наложаны на тых людзей, якія пробавалі займацца прадажай гарэлкі. Як старыя генэральшы, у сумным задуменні стаялі манапольскі. Сьцёжачкі да дзьвярэй зараслі травой, с паміж шчэлін дашчатых ганкаў выскаківалі сабаччыя грыбы і сьвінныя яблычкі. Вецяр зрываў блішаныя вывескі і грозна гудзеў аб новым жыцці, а верабейчыкі скакалі па вялікіх кучах пабітых шкалікаў і апаведалі адзін аднаму бывальшчыны кірмашных і сьвяточных дзён пры манапольцы, калі тут кіпело селянскае жыцце і гладыятарскія бойкі вясковых жрацоў Бахуса весялілі торжышчы...

Часам, у нядзелю, які нібудзь абібока ад вялікай, шматгадовай прывычкі падойдзе да ганку манапольскі, ударыцца лабаціная аб слуп і тады толькі схамянецца, што ні туды заехаў; плюне тры разы, шчыра вылаіць сваю цягу да гары праклятай і, як лунатык, або васенняя муха, пойдзе далей брысьці сумны, нізадаволены...

Праўда, на жагнанні з гэтай манапольскай людзі добрыя проста купаліся у гарэлцы, бо «шырокая натура» вялікарускай уласьці, пасьля размашыстаго прыказу аб скасаванні манаполяк, нішчыла гарэлку па бравароx. Пры наступленню немцаў у Віленшчыне і Міншчыне бочкамі вазілі гарэлку с падвалоў у рэчкі у сажалкі і вылівалі. Паверх вады у сажалках стаяў спірытус і людзі набіралі гладышамі, вёдрамі, цэбрамі, насілі да хаты, пілі на мейсцы с сажалак і—моро ім было па калено. Гэткім способам людзі жагналіся з манапольскай...

Потым сьціхло на некалькі месяцаў —людзі баяліся, і гэты строгі указ, як адважны рыцар, забіў нібы то «зялёнаго зьмея.» Быўшыя выпівайлы, якія асталіся па вёсках, узяліся за свае гаспадаркі, зруйнаваныя за час пьянства і зусім добра папраўіліся за некалькі месяцоў. Людзі цешыліся тым, што вось першую карысьць ад гэтай вайны ужо бачуць прад вачыма,—экс-пьяніцы дабудовывалі свае хаты, ёсьць і конік і каройка; некаторыя нават досіць ўзбагацелі, а ўсё дзеля таго, што выпіўкі ні было. Настаў рай, людзям думалося, што па заўсёды выйшлі з алькагольнаго палону.

Але відаць, што гэты «зялёны зьмей» —шматгаловы, як тая казачная гідра, якой ніякім спосабам ні зьнішчыш—замест адсечанай адной галавы адрастаюць тры новыя... Блізасьць фронту, блізасьць безшабашнаго афіцэрства, гарцаванне па вёсках «вольнаго казацтва», з набітымі кішэнямі награбаваных грошай, тварылі гэтыя галовы «зялёнаго зьмея» па усей прыфрантавой паласе.

І вось па вёсках памалу пачалі адкрывацца бpaвapкі, каторыя разрасталіся вельмі шыбка і дайшло да таго, што амаль у кожнай вёсцы было гэтакіх браваркоў па некалькі, ні лічучы таго, што, апрача самагонкі, пілі розныя дэнатураты, адэкалёны, палітуру, ханжу, бражку і другія атрутныя сурагаты.

Ад 5-ці руб. за кварту дайшло да 20—25-ці руб.. Тут ужо быўшыя пьяніцы пачулі смак ні у самай гарэлцы, а у вырučаных за яе шалёных грашах... Замест батракоў-шкалячнікаў яны парабіліся панамі-вінакурамі.

Жыто за апошнія часы ўздаражало гэтак (25 руб. пуд) толькі дзеля таго, што яго скуплівалі вінакуры на гарэлку. Скуплівалі яны і цукер і вельмі шмат драждж'эй на гэта самае.

Плешчаніцкая воласьць [Барыс. пав.] славіцца сваёй гарэлкай. Там ёсьць некалькі вёсак [дзе жывуць старообрадцы], каторыя гэтым толькі і займаюцца ўвесь час вайны. С пазыцыі туды панаехало шмат дэзэртыраў. Усе яны былі пераадзетыя у афіцэрскія вопраткі, добра ўзброеныя, разьезджалі на шыкарных парках, рэзаліся у карты і гналі гарэлку. Цэлыя фортэцыі яны ўстраівалі процiў улады, што часам, пасьля ніадна-кратных данасаў, патрапляла туды. У самым найгоршым выпадку гэтыя вінакурнікі стрэлялі, і цэлыя атрады стражнікаў ад іх уцекалі. Але па большай часьці канчаліся мірна: «прэдстаўнікі закону»упіваліся да упаду і с чым прыехалі, с тым і паехалі. А з валасным начальствам заўсёды былі у добрых стасунках. Нават і у часе рэвалюцыі прывазілі валасным камісарам акуратна сваю дань—некалькі бутэляк гарэлкі і—баста.

Агентурай па адпраўцы гарэлкі на фронт, у Мінск, у Маскву і г. д., займаліся дэзэртыры. Іх спрыт даходзіў да віртуознасьці. Яны вазілі гарэлку у бутэльках,—як квас, у блішаных бітонах,— як малако, у блішаных гарсэтах, якія надзевалі да сябе. У гэтакім пустым гарсэці можна зьмясьціць 5 кварт сьпіртусу. Гарадавікам давалі гарэлкі ні шкадуючы, і яны мякчэлі, а «высшее начальство» так само ні устаяло прэціў спакусы. У Мінску гарадавікі былі самымі найлепшымі агентамі пры перавозцы гарэлкі.

Вельмі арыгінальныя былі агенты-дэзэртыры. Дзеля таго, каб іх ні пазнавалі і каб выглядаць старымі, яны запускалі сабе бароды. Ведаю аднаго такога з м. Даўгінава 25-ці летняго дзяцюка, каторы запусьціў сябе бараду і ваколічныя вёскі, знаючы яго бацьку, называлі яго «старыком», бо ён быў вельмі падобен да бацькі свайго. Быўшыя раней барадатымі ужо галіліся, нават і вусы галілі, а ўсё так само дзеля таго, каб іх ні пазнавалі. Усіх такіх тыпаў называлі: «зайцамі.»

Яны былі місіянэрамі гэтаго бальзаму па ўсяму фронту і ваколіцах. На пазыцыю дык цэлымі бочкамі вазілі гарэлку Часам гэтыя самыя агенты адзін у аднаго адбіралі грошы. Яны гэтаго ні баяліся рабіць, бо ведалі, што ўсё роўна самагонщчык пабаіцца суду жаліцца. Агентурай займаліся яшчэ і некаторыя з местачковых «калекаў»—белабілетнікаў і «анёлы»

Кожная ваколіца мела сваіх «калек.» У адным мейсцы усе белабілетнікі—адна-нокія. У другім—глухія. У трэцім— кульгавыя. У чацьвёртым—удушлівыя. «Районыя» такія калецтвы тлумачыцца тым, што кожная ваколіца мела свайго інструктара, якога небудзь дохтара, фальдшара, або проста аматора, каторы адгэблёўваў сваіх белабілетнікаў пад свой ярлык.

Хто больш умеў калечыць, той і больш грошы зарабляў—і больш пашаны меў. А хто больш быў пакалечаны, той больш быў «абезпечаны», што яго ні возьмуць у салдаты і быў ён шчасьліў і гардзіўся сваім дэфэктам... Гэта «калецтво» быў вялікі козыр і у залётах —сьмела за гэткаго можна было выходзіць замуж.

«Анёлы»—гэта ўжо нікаторыя с самых адважных і спрытных «калек.» Яны эксплуатавалі сваё калецтво і зараблялі на гэтым вялікія грошы. Яны станавіліся на прызыў за чужых здаровых людзей, пад чужымі іменамі, іх бракавалі і яны атрымоўвалі белыя білеты для чужых. За кожны такі сэанс «анёл» меў 500— 1000 рублёў. Во гэтыя усе асобы, вышэй паіменаваныя, і займаліся прадажай гарэлкі.

* * *

З вёскі N (Вілейск. пав.) паехаў дзед Язэп на пазыцію з гарэлкай. Каб цяплей было, дзед Язэп часта грэўся самагонкай і, разумеіцца, напіўся. Тады дзед Язэп абвязаўся лейцамі каб ні зваліцца і прылёг на санях трохузадрэмаць бо каняга дарогу сам добра ведаў. Дзед храпянуў трошку і хутка праснуўся, аж ён ужо ні на санях, а... носіцца па чыстаму сьнежнаму полю. Ен ачухаўся толькі на раніцу, калі гар троху вышаў

з галавы. А як павіднело, дзед агледзіўся, што саней німа, сам ён прывязаны да лейцаў і конь круціць яго у круг на выгане роднай вёскі. Выявілося, што ён абвязаўся толькі адной левай лейцай, дык конь кіраваўся ўвесь час на лево, як у зачарованым крузе. Акрутні перарваліся і сані стаялі ніпадалёку... Чуць ні ўся вёска выляцела глядзець на дзіў, як дзеда Язэпа чэрці круцюць. Гэта вестка разнеслася па ўсей ваколіцы. С таго часу дзед Язэп перастаў быць вінакурам...

А «зялёны зьмей» усё болей і болей абхопліваў край, абкручываўся у некольні столак увакруг. А чэрці круцілі людзей у вялікім заварожаным крузе, цягалі, заморывалі і ніякія замовы «караў строгіх» ні памагалі. А можна сьмела казаць, што ні было гэтых караў, бо усім—ад каго гэта залежыло—тыцкалі у вочы бутэлькамі з жыжай і гэта заусёды памагало...

Было мала тутэйшаго хмелю, дык німа ведама якім чынам, у лістападзі 1917 г. вандраваў у гэтым краю «Гаўрыла» з васьмі цыстэрнамі гарэлкі. Круціўся гэты поезд на чыгуначнай ветцы Гродзянка. Вірэйцы (Ігумен. пав.). На ваколічных мейсцох, дзеля гэткага знаменітаго госьця настрой быў вельмі трывожны--чакалі пагромаў... Вартававі гарэлку 50 салдатаў. Яны часта стрэлялі у паветро і падмігівалі людзям, каб ні баяліся. Як пчолы за мёдам, сыпалі з блізкіх вёсак мужчыны, кабеты і дзеці з рознымі пасудзінамі.

Удалося разбіць пару цыстэрнаў на ст. Лапічы. Хто хацеў—набіраў сабе гарэлку бутэлькамі, вёдрамі да хаты, а хто хацеў—выпіваў на мейсцы. Пілі і падалі пьяныя...

Гэтыя самыя цыстэрны стаялі тады некольні дзён у Мінску на Александроўскай лініі. Салдаты стрэлялі у цыстэрны, прабівалі дзіркі і гарэлка фантанамі біла у верх. «Доблестно» ваевалі салдаты за гэту «здабычу» паміж сабою. Скарб пераходзіў з рук у рукі і некольні вакяў «лягло касьцьмі» на мейсцы...

(Працяг будзе.)

З. Бядуля

Сымон Музыка.

(Казка жыцця).

Часьць чацьвертая.

I.

— Ну, мой мілы!.. хоць і (цяжка—
Што ж? бывай здароў!.прашчай!.
Паляцела-б вольнай пташкай
Я с табой ў нізнаны край...
Ну, дай Божэ час прыўдалы,
Долю добрую спаткаць,
Гэты лёс твой заніпалы
На лёс сьветлы памяняць.
Я ж ў сваіх малітвах буду
Матку Божую прасіць,
Каб табе прыяла ўсюды,
Каб шчасьліва ты мог жыць...
Выйду я ў садок вішнёвы
Ясны месячык спытаць:
Дзе Сымонка? ці здаровы?
Папрашу яго заслаць
Мой паклон і прывітанне.
Сам на месячык зірні...
А у цяжкі час блукання
Ты наш дом успамяні.
Буду я і тым давольна,
Што хоць ў месячка лучох
Буду я с табой супольна,
Хоць мы ў розных берагох...
— Эх, Гануся, залатая!
Што б ні здарылось са мной
Хай ўзбушуе доля злая,—
Мне душа твая сьвятая,
Гожы вобраз, Ганна, твой
Будуць, краска, запамогай,
Сіл крыніцаю жывых
І табе злажу дарогай
Песьню з песянь залатых...
Я ж яшчэ раз уславляю
Мудрасьць Госпада сьвятоў
І жабрачы лёс вітаю,
Бо і ў ім я радасьць маю,
Бо цябе я ў ім знайшоў.
Між зялёных ніў скрозь гоні
Ганна сумная пашла,
Прыпынілась на уклоні,
Вочкі ясныя ўзьняла,
Хлопцу хустачкай махнула,
Сум ёй ў сэрцы патыхаў,
І ў апошні раз зірнула
На курган, дзе ён стаяў.
А Сымонка. задуменны,
Ні звадзіў з яе вачэй
І застыў ён, як каменны
У смутнай постаці сваей.
І ў той час ён, як ніколі,
Боль разстання пачуваў,
І пустэлей стало поле,
Лес і гай з їм сумаваў.
І пачуло сэрцо страту,
С чым зьлюбілося даўно;
Ні па матцы, ні па брату
Так ні скардзіцца яно...
— Слухай, хлопчэ: што каханы,
Ты тут робіш?—Зірк Сымон--
Госьць прад їм ніспадзеваны.
Спужан хлопец і зьдзіўлён.
Па абліччу—пан ні просты,
А з вялікіх, знаць, паноў,
Як ў адзенні, так і ў росту
І у тону самых слоў.
За плячыма—дубальтоўка,
І ладуннік ёй дадан,
А шырокі пояс лоўка
Апіскае крэпкі стан.
Боты спрытны, за калені,
Рог—бы чортаво рэбро,
Каранує ж усё адзенне
У шапцы гордае пяро.
Вочы грозны і ўладарны,
Вусы—ворагам на страх,
І пры ім з найлепшай псярні
Псіна шворыцца ў нагах.
— Ты ні чуў, ні знаеш хлопчэ,
Хто тут дзесь нідаўна граў?—
Хлопец мнецца, землю топча:
Што на сэрцы пан трымаў?
І нарэшці прызнаецца:
— Я. — На рамень хлапчука
Мякка цяжкая кладзецца
Панска белая рука,
І у вочы зазірае
Нізнаемы важны пан.
— Гэта ты граў?. ты?—пытае:
Хлопчэ: талент табе дан!—
Палец пан падняў у гору.
— Слухай, як ні знаю звать,
Занясеш ліст на камору:
Ні раджон ты жабраваць;
І рабі, як загадаюць—
Я бяру цябе ў свой двор! —
Пан гаворыць, і вес маюць,
Чэшуць словы, як тапор.
Напісаў пан на паперы,
— Маеш, хлопчэ! гэты ліст
Адтрымае пан Ксавэры,—
У бок кудысь пан тыкнуў хлыст.
— Там спытаеш пана Крука...
Ды ўважай: ні будзь дурны,
І ні ласы на панукі,
І на зман ні дасьціпны.—
Узяў Сымонка ліст ад пана,
Сам сібе ні помніць ён,
І пакорна, паслухняна,
Ні апомніўшысь, Сымон
І спрачацца ні прабує,
Бы пан волю адабраў,
І у той бок ён ныбує,
Дзе хлыстом пан паказаў.
Адышоўшысь, азірнуўся—
Пана там ўжо ні было,
І тут толькі ён ачнуўся,
Штось ад сэрца адлягло.
Ен ідзе і разважае,
Што б то значыло яно,
То цікавасьць забірае,
То сумленне папыбае,
Разабрацца у ім трудно.
«Як параіла б ты, любка,
У выпадку гэтым мне?..
Дзе цяпер яна, галубка?
Як на новы лёс зірне?»
Думкі думку параджаюць
І плывуць яны, снуюць
І дарогу карачаюць,
Казкі жыцця у сэрцы ткуць.
Вот пры лесі дом—цагельня
Чырванеецца здалёк,
У бок дарога крута верне,
Забірае у той бок.
Бліжай хлопец падступае.
Вечарэе, сходзіць жар.
На двары хтось пахаджае,
Мусіць, дома гаспадар.
— Калі ласка, дзе камора?
— Тут. А што табе, хлапец?
Запытаны так гавора,
У бок кідае дубец.
— Някі пан,—які? ні знаю,
Ліст да пана Крука даў,
І я, дзядзька, вас пытаю—
Так мне пан той прыказаў.—
— Кажэш — пан? Які сабою?
Затрывожыўся лясьнік:
— Дзе спаткаўся ён с табою?—
Развязаў Сымон язык,
І малюе вобраз пана,
Вышаў пан той, як жывы,
І лясьнік ніспадзевана
Стаў казаць Сымону «вы»,
Захадзіў, засуяціўся
І тлумачыць, як ісьці,
Дзе падлоўчы знахадзіўся,
Як вярней яго знайсьці,
— Але не!—сібе спыняе:—
Лепш прайдуся хіба сам.—
Ідзе, куртку надзевае
І ні бавіць часу там.
— Ну, гатова! тут, прамкамі,
Ходу будзе вярсты дзьве.—
Думкі ў хлопца матылямі
Мятушацца ў галаве.
— А скажэце: вам знаёмы,
Дзядзька, пан гэты ці не?
Хто такі ён?--Князь вядомы,
Багач ў нашай старане.
Вот усё, што перад намі:
Гэты лес і той ўдалі,
Тыя гмахі з балатамі,
Усе маёнткі с палацамі,—
Ні абьехаць усёй зямлі.
Гэта ўсё яго ўладарство—

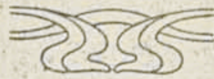
Багатыр на цэлы сьвет,
Мо' другое менша царство...
Унук пануе, як і дзед.—
Так ў гаворцы нізабаўна
Да лясьніцтва падышлі,
Дзе харомы ў гору спраўна
Гожа коміны ўзьнялі.
— Тут жыве пан Крук, пад-
(лоўчы.—
Да падлоўчаго ідуць.
Пан ў кватэры, піша моўча.
А яны стаяць і ждуць.
— А, Марцін! Які інтэрас?
— А вот хлопец мае ліст.—
Пан зірнуў... прабег яшчэ раз,
Нос узьдзёрся, выдаў сьвіст.
— Ага... добра!.. Клікні Яся!
На Сымона пан зірнуў,
Што за пташка, скуль ўзялася?
Страх Сымонку агарнуў.
— Ураз ідзе Ясь, проша пана,
Дакладае тут Марцін.
Ясь зьявіўся. — «Заўтра рана
Есьць інтэрас тут адзін —
Закладай, Ясь, пару коні:
У замак хлопца адвязеш,
То музыка. А сягоння
Ты у кухні аддыхнеш.—
Да Сымона пан зьвярнуўся.—
Есьці там табе дадуць.—
І пан сьпінай павярнуўся.
Усе скланіліcь і ідуць.
Як зірнуў на дзень пражыты,
У кухні лежачы, Сымон.
Божэ мілы! час пазбыты
Цэлым жыццем мерыць ён!
Колькі ўсякаго здарэння!
У год другі раз ні спаткаць,
Ні ужыць ўсяго ўражэння,
Што прышлось яму прыяць.
Дзень трывогаю зачаўся,
Поўдзень радасьць адарыў,
У падвячорак лёс наддаўся,
Вечар ў цьму яго акрыў.
Страх надзеі параджае
Нівядомы новы дзень.
І памалу ахінае
Сон ў спакой Сымона, ў цень.

———

Шыі выгнуўшы дугою,
Дружна коні дол сякуць.
Толькі пыл курыць трубою;
Насустрэч пале бягуць,
Адзінокія курганы,
Вёскі, фольваркі, крыжэ,
Лес, смугою чуць затканы,
Сініх даляў рубяжэ...
Эх, дарога! як прыемна
На арлох тваіх ляцець.
Ні галаць — бажаць дарэмна,
У сэрцы клопату ні мець.
А сказаць: «Э, будзь, што
будзе!»
І ні думаць ні аб чым,
Толькі чуць, як лёгка грудзі
Дышуць полем веснавым,
Як ў разлогах аксамітаў
Дрэвы пышныя ўстаюць,
Як дрыготна хвалі жыта
Пераліўныя бягуць...
Першы раз скрыпач-убогі
Зьведаў гожасьць тэй язды...
Эх, дарогі! эх, дарогі!
Вы куды йдзіце, куды?
(Працяг будзе).

Якуб Колас.

г. Обонянь Курск. губ.
13-16/хп 1917 году.

Апаведанне дзядзькі Пранука.

——

Прашу цябе, любы чытачу,
Хоць у ліцо я вас ні бачу,
Крыху паслухай, паглядзі
І маю скаргу разсудзі.
Скарга мая другім ні у мо-
(ду,—
Будзе за нашу за свабоду,
Бо такі крыуда вяліка
Для беларуса-мужыка.
А мо' ты скажаш: «Як ні стыдна!
Ніякай крыуды тут ні відна,
Ані адным, ані другім,—
Свабода дадзена усім.»
Свабода, кажуць, вэдле меры,
Дадзена толькі на паперы,
Але на дзеле—дык яна
Нацягнена так, як струна.
Горка цяпер, як і с-прад-веку
Нашаму брату-чалавеку;
І яго крыудзіць той ні меу,
Хто хіба толькі ні хацеу.
Яму дзер некалі пан скуру
Ды, знаючы яго натуру,
Дзер адвокат, дзер і купец.
Дзер і духоунік наканец.
І ці чыноунік ці пан гэты,
Начальнік, што носе палеты
Ні прызнаець зусім таго,
Што с працы рук жыве яго.
Ды ні было у нас павагі
Да лапця, да шэрай сермягі,
Таустых на табе маршчакоу
І да крывавых мазалеу.
На мужыка прыскеле воко—
Глядзіць зауседы із высока
Ці пан вялікі ці шляхтун,
Хоць часам голы, як бізун.
І толькі добры пан бывае,
Як мужык грошы пазычае,
Тагды Даніла ці Захар
С панам цалуецца у твар.
Ды йшчэ бывае пан харошы
Як прыдзе мужычок па грошы,
І пакоі панскія у лапцех,
А тут іх часам Бог сьцярог.
Тагды пан яго у крэсло ся-
(дзіць,
Хоць посьля мейсцо тое ка-
(дзіць
Тагды ен мягак, хоць крупі,
А з абецанак—гаць гаці!
Але хоць гэтай ласкі многа
Ды яна толькі да парога,
Бо, адвярнуўшыся на бок,
Плюе на мужыка панок.
І у кожнай справі, у кож-
(ным дзеле
Дзе можна падакпіць тыкеля
З нашаго брата, шляхціц там
Спрытна утыкаець слоуцо
«хам.»
А здарыцца табе, часамі,
Быць у кампаніі с панамі,—
Чаго ні жычыу бы,—там зноу
Учуеш слоуцо: «хамска кроу.»
Ты пэуне скажаш: «то ж ні
(гожа!
«Ці ж гэта праудаю быць
(можа?
«І мусіць, ваша тут прыл-
(гау...»
Не, я ні раз гэта дазнау.
Як быу я малады і мог
Служыу па добрых я дварох,
Меу шмат я старшых над сабой
Але было і пада мной.
Дык старшыя паны і пані
Пазавуць часам да кампаньі
Ды відно было с-пад іх маскі
Што робяць гэта урэчы з
(ласкі.
А із малодшых, хоць іх мала
Было із шляхтау, дык бывала
Што ні адзін такі лізун
Так вывіваецца, як ужон.
У вочы добры ен дружака,
За вочы—брэша, як сабака,
То ізноу ліжыцца патом
І накрываецца хвастом.
А крый Бог нашаму мужчыну
Папасьціся к паном у гасьціну,
Ды йшчэ гдзе паняу будзе
(шмат,—
Ну, ды папомніш гэта, брат!
І, мой ты родны, гэта шчасьце,
Ты будзеш пэуня горка кля-
(сьці,
Бо тыя пані такавы—
Абрэшуць с пят да галавы.
І сколькі ты там, брат, ні шніся,
Скажуць ні умееш ты знай-
(сьціся:
То ні так сеу, то ні так стау,
Ні там зірнуу, ні то сказау.
І нойдуць да брахні прычыну,
То праз адзежку, то праз
(міну,
То за шмат еу, то за шмат піу,
То стравы па абрус паліу.
Цалічаны твой кусок божын
Ды стане у році еп, як рожан,
І чым таку гасьціну мець,
Бадай што лепей адхварэць.
Ну, дык падумай, мой су-
(седзе,
Што быушы у такой бяседзе,
Ці скажаш прауду, ці салжы,
Ты будзеш ім саусім чужы.
Бо там сьмяюцца з нашай мовы
Капелюшастыя галовы,
І цябе высьмяюць капой
Бо у іх парадак ідзе свой.
Музыкі іх ні так іграюць,
Самі яны ні так гуляюць,
І ні па нашаму пяюць.
Ні нашу гутарку вядуць.
Іх танцы,—дык пажалься Бо-
(жа,—
Саусім на нашы ні пахожы,
Альгерка, альбо полька-грэц,—
А каб ні ведау іх канец.
Наш брат калі расцусьце ногі,
Аж трэскі сыплюцца с падлогі,
Тупне-гукне, як пяруном,
Аж пыл падымецца віхром!
Адзін раз меу я, помню, сьвято,
Хоць было яно даунавато,
У мяне прыяцель быу адзін
Ды на вішчасьце дваранін.
І захацеу ен ажаніцца
Ды каб і мне павесяліцца,
Так ен задумау і зрабіу
Мяне у свадзьбу папрасіу.
Я ж, як сягоння вам прызнацца,
Ніяк ні здолау адказацца.
Адзеу на ся усе, што меу,
Ды на вяселле папасьпеу.
Там мы, сабраушыся грума-
(дай,
З вялікай ехалі парадай,
Так і да шлюбу, так назад,
Хурманак дваццаць акурат.
А мо' было іщчэ і болей
Ды ні разгледзіу іх даволі,
Як расьцягнуліся шнуром,
Наперад малады з дружком,
За імі уся у белым плацці
Ехала маладая й сваццi,
А ужо ад шлюбу, брат ты мой,
Малады ехау з маладой.
Бацькі у парозе іх устрэчалі,
Віном салодкім частавалі,
Благаслаулялі, як маглі,
І у пакоі увялі.
А як за стол нас пасадзалі
Ды вельмі добра частавалі,
Хоць нас, прызнацца, там
(было
Народу з добрае сяло.
Яды нам падавалі моднай
Гарачай, цеплай, і халоднай,
Як мяса так і пірагоу,
А посьля—дык салодкіх страу.
Цукеркау дык стагі, як сена;
Страва адна была, як пена,
Другая, хоць было цяпло,
Але у зубы усім зайшло.
Натта халоднае такое,
Але салодкае за тое.
Ды піцце ж было ні адно;

Гарэлка, піво і віно!
Пры мне, засеушы поу канапы,
Сядзеу панок раздуушы храпы,
Якбы які кітайскі цар
Казалі—гэта камісар...
Я зразу думау, што сам грабі,
А яго паня уся у адбабі,
У вачох меняецца-блішчыць,
А як паверніцца—шасьціць.
Другі ягомасьць паважаны
Сядзеу, урэчы надзеваны,
Маленькі тоусьценькі папок
І чорненькі, так як жыдок.
Ядау ен з малку шмат працолу,
Пасучы дробную жывелу,
А яго дзядзьку шмат хто знау,
Калі атопкамі сьвістау.
Ен посьля нейкаго злучаю
Забіуся да чужога краю,
Працау, казалі, з галавой;
Але прэд неякай вайной.—
Мусіць прад Крымскай ці Капкаскай,—
Найшоуся неяк з Божай ласкай
Ды у падрадчыкі папау,
Рабіу масты, равы капау.
А у той час,—чаго й дзівіцца?—
Легка траплялося нажыцца,
Бо павярнуушыся назад,
Адразу неяк стау багат.
Прывез, казалі, многа грошы,
Купіу хвальварачак харошы,
І ажаніуся сабе ен
Ды і зажыу, так як барон.
Узяу ен паню чорнамазу,
Казалі, добрую заразу,
Бо гаварылі дваракі
Беліць масьлянкай буракі.
Трэці у добрым хоць адзеуку,
Але сядрау бы мусіць плеуку,
Ні пастыдаушыся нічуць,
С таго, што сьвінні у нас ядуць.
Чацьверты лысы, з добрым пузам
С чырвоцым носам, так як гузам;
За тое пяты, мой сусед,
Быу высахшы—так, як шкілет;
Шасты відно быу добры перчык,
Бо і хварсіст і хванабэрчык;
Семы лыкнуць, казалі, рад;
А восьмы гэта нейкі сват,
Круціу хвастом так, як лісіца,
А яго паня так, як сьпіца,
Трыдцатку мела ужо на лік,
Ды і жыгало ні язык.
І гэта імасьць, мой ты браце,
Перша у іх была там сваця.
Ну, брат, і гадаука была,
Каб яе хіра узяла.
Маршаліцы, каб іх залозы,
Скакалі, ветрылі, як козы,
Але маршадкі—малайцы,
Леталі так, як жэрабцы.
Чаго яны ні танцавалі,
Ды з гэтым і ка мне прысталі,
А я, лыкнуушы чарак с пяць,
Пашоу с панамі танцаваць.
Схапіушы паню сабе нічым,
Хоць с носам неякім індычым,
Начау круціцца і скакаць.
А што—і сам ні мог я знаць.
Можа ні было бы сьмеху,
Прызнацца сягоння без грэху,
Ші выцягнууся я у весь рост,
Каб ні яе праклятый хвост.
Я наступіу ей на спаунішу
Абарвау, мусіць, паясьніцу,
Ды ублытауся, як у сець.—
Ніхай іх трасца затрасець.
Плячыма грымнуу на падлогу,
Але усхапіуся, дзякуй Богу.—
Ледзь схапіу шапку і халат,
Папер да хаты рад ні рад.
Яны ж, як посьля мне сказалі,
Вялікі рогат там падвялі,
І усе сьмеяліся з мяне,
А толькі мой прыяцель—не.
Гэтак было мне на вяселлі.»—
Сабраушыся адной нядзелі,
Стары Пранук нам разсказау,
А я із слоу яго сьпісау.

18 VII–1910 г. **Стары Улас.**

Нёман.

Ціха цячэ у нас Нёман, ціха і сумна, як час па растанню. Ні імчыцца ён з рызыкай уперад, ні шуміць, ні гудзе і ні пышыцца сілай, а паволі, ступою, моў скуты журбою,—льецца, як срэбро па роднаму грунці. Чысты, як шкло, сьветлы, як дзень, сумны і пекны, як харастводзь у задумі, ходзіць ён, смуклы юнак, ва усе бокі, цешыцца-песьціцца на матчыных грудзях, ліецца-пясецца, сумуе-журбуе і ні можа разстацца з роднай краінай...

Міл яму ціхі гаёк каля лесу, любы зялёныя доўгія ніукі; мілы лясэ, пясчаныя выдзьмы, горы, вазёры, грудэ, сенажаці, люб яму й жоўты пясочак на уласнаму беразі. Ды, як скованы думкай вечнай разлукі, пахаджае ён смутна па роднаму краю, — усё разглядае, з усім размаўляе, усё ціха жагнае, моў цяжка ўздыхае. Падойдзе, засмучаны, к цёмнаму лесу, — сьцішыцца, змоўкне, замрэ й абамлее, а потым заверпецца — падасца уперад ды зьнікне у лесі. Там пагуляе, у цяньку сапачыне, пагамоніць задумліва з ёлкамі, соснамі, — пацiхне, ўстрэпянецца ды выбяжыць ў поле, — зазьяе, як срэбро, заблішчыць-засьмяецца на сонцы ды разальецца устужкай па квяцістаму лузі...

І куды-б ні забег ён, дзе-б ні разліўся — скрозь, як пачэсная варта вяльможнаго пана, бяжыць за ім ў сьлед і мігціцца абапал зялёна-купчастая пушча. Лозы, алешнік, касацісты дзягіль, ажыннік, малівнік, аер с ачаротам, — усё пазрасталось, зьліпло, сплялося і стаіць над вадою разгатай сьцяною. Сумны вербняк, пастаўшы ў радок, моў тыя пратэсы у азнаку пашаны, параскідаў галлё ва усе бокі і нахіліўся на воду, а тонкае веце яго пазьвісало уніз, як матчыны косы над дзіцячай калыскай. Чырвона каліна ірдзіцца на сонцы, трапечацца лісьце асіны ў паветры, с кустоў выглядае цурышка і глядзіцца у воду, як красна дзяўчына крыёма у люстэрку, а па узгорках — магутна, як вежы, уздымаюцца у небо дубэ... Птушкі сьпеваюць, конікі граюць і пчолкі гудуць, як арганы, ў паветры...

І толькі вось там, дзе трапіцца плёсо, дзе жоўтае поле пяску разлеглося, — толькі там гэта пушча, як чуйная варта нябогі, нібы разступаецца, застаецца пазаду як-бы дзеля таго, каб Нёман пабегаў адзін, пагуляў на самоці ды каб потым ізноў абступіць, агарнуць, уваб'раць яго бокі ў зялёныя шаты...

Ужо ў самым пачатку, с першых крокаў свае падарожы, Нёман ні волен ад жыццёвых турботаў. Толькі парвуцца кайданы зімовай няволі, як слабым грудзям яго трэ' ўжо напружацца і несьці у чужыну багацце і пыху роднаго краю. І ад самай вясны да халоднай восяні плывуць ды ідуць жалобнай працэсьяй плытэ: то нізграбныя, сухія і белыя, як чалавечыя косьці, куртатыя згоны, то хмурныя і цёмныя, як маучозна сінеючы навокала лес, дзябелыя, лавак у трыццаць, важкія плытэ. Ды толькі і чуеш, як з ранку да вечара магільнаю яхай раздаюцца выгукі каманды:

«Тарнуй на барбару-у! За-кідай шыры-гу-у!»

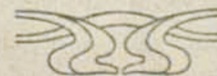
А то рахубны купец [illegible] індзя махне, пасьміхнуўшысь, рукой на забароны ды пусьціць шарось. Тагды чыстыя хвалі яго укрываюцца брудам, як чалавечыя грудзі каростай. А у брод — ні прайці, ні праехаць: коні храпуць, рыкае ад страху жывёла, крычаць аж да поўначы качкі, гусі дамоў ні прыходзяць, плача пастух і чуюцца усюды праклёны...

А часам с прадвесьня, у поўную воду, з матай баданьня, прымчыцца аднекуль жывец-параход: загудзе, залопача чырвонымі крыллямі, чмыхне ды зьнікне, як-бы пракапаўшыся, што:

«Квол яшчэ, браце, — ні ўздымеш віціны!»

А што тыдня, у чацьвер, у пагоду й нягоду, у зімку і ў летку, — варочае нетры Нямніска скарбовы рыбак. Закінуўшы волак і пабраўшы вяроўкі на плечы, ухаюць, пнуцца рыбакі-нябаракі, — стогнуць, ірвуцца з апошняе сілы, каб заможнае панство у замку мело сьвежую рыбу да столу...

Язэп Лёсік.

Аб зайдрасьці.

Жыу-быу стары жабрак. Хадзіу ен па акалічных весках на жабраніну і так каратау свае жыцце. Меу ен усяго дабытку дзьве дзюравыя торбы і замяніць іх новымі ні меу змогі. I зайдросьціу ен другому жабраку, маладзейшаму, каторы меу торбы новыя, з усім прыборам, с падцяжкамі і падвітушкамі. I думау стары жабрак: «Вот, Божэ мой,—ен мой таварыш, маладзейшы за мяне і торбы новыя мае; яму тольві жыві, ні аб чым ні клапаціся, а як мне старавіні, дык вось як Бог дау. Чаму гэтак?»

Малады жабрак зайдрасьціу кабеціні Тадоры, што жыла у баку ад вескі у малой, старой, пахіліушайся хатцы і мела дабытку дзьве курыцы. Сын Тадоры быу у Амэрыцы і высылау матцы натта мала грошай. праз што Тадора ледзь ні памірала з голаду і холаду у сьцюдзенай хаці. I думау маладзы жабрак: «Вот, Божэ мой, як Ты ні роуна дзеліш! Я вандрую дзень і ноч па жэбрах, а перапачаваць німа гдзе. Вот Тадоры другое жыцце! і хату сваю мае, дзьве курыцы,—жыві і паміраць ні трэба. Чаму-жа мне, гаротнаму, Ты дау такую долю?»

Тадора зайдрасьціла свайму куму, Цыпрусю, каторы жыу на канцы вескі. Ен меу аж дзьве дзесяціны зямлі, кароуку худую і старую і каняку, ледзь жывую. У дадатак да гэтаго было у яго дзевяцеро дзяцей, і сам ен быу хворы. I думала Тадора: «Вот, Божэ мой, чалавек увесь век свой кідаешся, бьешся, як рыба аб лед, і нічога зрабіць ні можаш; галодная, халодная мусіш жыць. Вот куму майму—зусім іншае жыцце. Мне хоць бы перад сьмерцяй давялося на гэткай гаспадарцы пажыць!»

Кум Тадоры зайздрасьціу свайму сваяку, каторы служыу у двара за парабка: меу ен добрую карову, скормліваў на восянь кабана, пэнсіі брау 45 р. у год і андынарыю. I думау сабе Цыпрусь: «Вот, Божэ мой, чаму ты мне ні судзіу быць на мейсцы майго сваяка? Служыу бы я сабе і гора ні знау бы: усе гатовае, ці дождж ідзець, ці засуха,—мала абходзіць цябе: твае ні высахло, ні вымакло; а свая гаспадарка,—гэта іншая справа: мусіш таучыся дзень і ноч, як Марка па пеклі.»

Парабак зайдрасьціу аканому. «Вот, Божэ мой—думау парабак—я працую, пот свой праліваю і спагадвасьці ні маю; усе падганяюць яшчэ, каб хутчэй, а вот узяць хоць бы аканома: нічога ні робе, тольві глядзіць, як другія робяць; пэнсіі у год 120 р, дзьве каровы дзяржыць, што дзень есьць бліны с верашчакай, малаком запівае. Хоць бы палавіну яго жыцця мне,—ні зазнау бы я гора.»

Аканом зайдрасьціу упрауляючаму. Ні раз гаварыу ен сваей жонцы: «Вот Бог дае людзям шчасьце! Вот хоць бы сабе наш упрауляючы: жывець сабе, як у раю, грошы аграбае ніялічоныя. а клопатау ніякіх ні мае,—усяго тольві і знае нашаго брата расьпякаць. Вечна крычыць і нават рукі ніколі ні падасьць. Ну, і жыцце Бог дае людзям! А ты пільнуй, каб усе было дагледжано, прыбрано; а калі што-небудзь упусьціш,—так і пакажацца пад носам кулак упрауляючаго. Вот жыцце мае, каб яно апрунянело! Ні жадаю гэткаго жыцця і свайму ворагу.»

Упрауляючы зайдрасьціу пану і так думау сам з сабою: «Пан круціцца заграніцай, а ты зьбірай яму па маентках грошы, як крумкач косьці: пасылай яму на гульбішчы, здавай усякія рахункі, куды грошы дзяюцца, агрызайся з гэтымі дурнямі аканомамі, ні мей ні днем ні у ночы спачынку. Каб, здаецца, мець хоць палавіну гэтых маенткау,—дык і тагды-б было райскае жыцце. I чаму гэта Бог ні роуна дзеле?»

Пан, заграніцай мандруючы, усіх роскашау запрабавау,—вядома магнат. I усе ужо яму абрыдзяло: жадау ен яшчэ тольві пабыць каралем.

Зямля была поуна нараканнем на Бога; кожны быу нізадаволены сваім жыццем і скардзіуся на ягэ. Бог, чуючы усе гэта, сказау сваім анелам, каб задаволілі жаданні людзей і зрабілі усе, што тыя захочуць. Паляцелі анелы спауняць Боскі загад.

I вось маладзы жабрак, сабраушы крыху грошы, купіу у Тадоры хату і нават дзьве курыцы а так, як ен не застау хадзіць па жэбрах, бо ніхто нічога ні давау яму, меушаму сваю хату,—дык ен свае торбы аддау старому жабраку, с чаго той быу надта задаволены.

Стары жабрак надзеу на сябе новыя торбы, а свае старыя, падраныя, кінуу у кусты. як ніпатрэбныя больш. I вось праз нейкі час спаткауся ен с салдатамі. Тыя, бачучы у яго новыя торбы, адабралі іх на авес для коняу. Заплакяу жабрак, шкода яму стало сваіх даунейшых торбау і стау ен прасіць Бога, каб Ен дазволіу адшукаць старыя торбы.

Маладзы жабрак, будучы хворым і, ні могучы працаваць. зусім занямог з голаду і холаду; курэй яго падзер каршун. I успамінау маладзы жабрак свае даунешае жыцце, як яму жылося прывольна і быу спакой на душы Хацеу ен прадаць сваю хату, але ніхто ні купляу; і стау ен прасіць Бога вярнуць яму мінулае жыцце.

Сын Тадоры прысылау ей з Амэрыкі грошау, а як яе кум прадавау сваю гаспадарку, сабіраючыся ісьці у двор служыць за парабка, дык Тадора. ні доуга думаючы, прадаушы сваю хату жабраку, купіла гаспадарку кума. Сын Тадоры, пачуушы, што маці пабагацела купіушы гаспадарку, перастау слаць грошы. Прыйшоушую зусім да упадку гаспадарку кума Тадора без грошау ні змагла палепшыць і яшчэ горш запусьціла: конь здох, карова захварэла. і Тадора, баючыся, каб яна так сама ні здохла, прадала яе; хата стала яшчэ горшай, чым была раней. I стала Тадора успамінаць свае мінулае жыцце, калі яна сядзела у сваей хатцы і жыла спакойна. Хацела яна зноу вярнуцца да свае хаткі і дзьвех курыц і каб ізноу сын прысылау грошы.

Кум Тадоры астауся за парабка у двара. А як ен быу хворы, дык служыць у двара яму было ні падсілу; маліу ен Бога, каб вярнуцца зноу на сваю гаспадарку.

Быушы парабак зрабіуся аканомам і, дабраушыся да аканомавай верашчакі з блінамі, так яе наеуся, што прыйшлося завесьці яго у шпіталь на лекі і ад службы яму адказалі. Праклінау парабак аканомаускую верашчаку і самога аканома і зарокся больш есьці яго верашчаку.

Аканом пасьля шчырай службы астауся упрауляючым.

Упрауляючы, пад каторым быу аканом, купіу у свайго пана частку маенткау, бо таго выбралі у каралі. Дык вось упрауляючы, стаушы панам, узяу да сябе на службу быушаго аканома, даручыу яму кіраваць сваімі маенткамі. А як той быу малаграматны, дык на новай службі зусім запутауся; ні умеу здаць рахунку і часта мусіу прыплачываць свае грошы на панскія патрэбы, сумавау па сваей даунейшай службі і хацеу зноу, як найхутчэй вярнуцца да яе.

Пана, як выбралі за караля, дык ен узяу ды прадау частку сваіх маенткау па таннай цане свайму быушаму упрауляючаму. Але той ні доуга карыстау з іх, бо знайшліся сваякі пана і пачалі судзіцца, каб адабраць у упрауляючаго землю, што ім і удалося. Упрауляючы, палажыушы свой, які меу, капітал, на куплю гэтай зямлі і агалеушы па судох, мусіу шукаць сабе якога-небудзь прыпынку. Шкадавау ен свае даунейшае службы і хацеу бы вярнуцца да яе.

Пан, стаушы каралем, пачау вайну са сваім суседам, але, астаушыся зваеваным, мусіу уцякаць у чужую старану, і ен хацеу бы вярнуць назад свае даунейшае жыцце.

Панясьліся ізноу са сьвету да Бога жальбы і просьбы. I прамовіу Пан Бог да людзей: «Зайздросьнікі! Калі вы задаволіце свае жаданні? Памятайце! Якое я дау чалавеку жыцце, с такога ен мусіць быць задаволяны і быць удзячным Таму,

Хто яму гэтае жыцце дау. Пiудзячныя! Настане судны дзень i вам прыдзецца з усяго гэтага здаць рахунак. Здаволю Я зноу вашыя жаданнi. Хай вернецца да вас жыцце, якое вы перш мелi!»

I вось стары жабрак прыпадкам знайшоу у кустох свае старыя торбы. Малады жабрак, прадаушы хату зноу Тадоры, згарусьцiу сабе новыя торбы i зноу пайшоу на жабрах. Тадорын кум Цыпрусь варнуу ей грошы за гаспадарку, кiнуу службу у дварэ i перайшоу гаспадарыць на свой загон. Тадора, адкупiушы хату, была вельмi рада з гэтаго трафу; сын iзноу пачау ей слаць грошы. Парабак, ачуняушы, заняу у дварэ мейсцо Цыпруся i дау сабе зарок нi есьцi больш аканомаускай вярашчакi. Аканома, як нiздатнаго быць упраулюючым, адправiлi са службы, i ен знайшоу службу, стасоуную да сябе, с чаго быу вельмi рад. Пана як скiнулi з каралеуства, дык ен вярнууся зноу да сваiх маенткау, а як упраулюючы яго быу без службы, ен iзноу узяу яго да сябе. I на вейкi час усе засталiся задаволены сваiм жыццем.

Язэп Шпэт.

КРОНIКА.

Прэзыдзiум Беларускай Рады у Вiльнi паслау Iмперскаму Канцлеру, Прэзэсу Рэйхстагу i генаралу Людэндорфу гэткую тэлеграму:

«У апошнiм часе у Бэрлiне адбывалася нарада польскiх прэдстаунiкау з вялiкшасьцю Рэйхстагу, на каторай спрадвечна Беларускiя землi разглядалiся як кампэнсацыя Польшчы за адрачэнне яе ад прэтэнсiй на Познаншчыну. Хаця нарада мела прэлiмiнарны характар, аднак яна адрымала значэнне паўофiцыяльнае с прычыны прыняцця гэных польскiх прэдстаунiкау панам Iмперскiм Канцлерам i прызнання абапольных прэдлажэнняу Рэгенцкай Радай Польшчы.

«Прымаючы гэта пад увагу, Беларуская Рада лiчыць сваей сьвятой павiннасьцю заявiць самы катэгорычны пратэст працi гэткаго гiбельнаго для цяперашчыны i будучыны больш чым 10-мiльённаго Беларускаго народу праекту раздзелу Беларусi i аддачы Польшчы чыста беларускiх зямель — Меншчыны, Гродзеншчыны i Беласточчыны.

«Разам с тым Рада горача протэстуе працi выяуленаго гэтым поунага нiуважэння безспорнаго права Беларускаго народу на самаадзначэнне, каторае знайшло ужо свае выражэнне у дамаганню дзяржаунай нiзалежнасьцi усiх Беларускiх зямель.

Вiльня, 17 марца 1918 г.»

Беларуская выстаука у Вiльнi i Бэрлiне. Гэтымi днямi прыезджалi у Менск беларусазнаўца д-р Энке i публiцыста Брамар, маючыя сваей мэтай сабраць у Менску усе матэрьялы для будучай Беларускай Выстаўкi у Вiльнi, а потым у Бэрлiне.

Д-р Энке цiкавiўся, куды дзелiся памяткi беларускiя: архiвы, бiблiатэкi, -уцкiя паясы, дываны, абразы, мануск-ты i iнш.

-аргаiзацыi выстаўкi памагае зна-ларускi дзеяч i вучоны I. I. Луц-

-лорусское Слово»—новая газэта у -выдавецтва «Бѣлорусской орга- на Украинѣ» пачала выходзiць савiка.

У № 1 ёсьць стацця праф. Довнар-Запольскаге, граматы i пастановы сакрэтарыята Беларускай Народнай Рэспублiкi i т. п.. У тэй-жа газэце друкуецца, што у Кiеў прыехалi дэлегаты беларускiя С. А. Рак-Мiхайлоўскi i А. I. Цвiкевiч, каторыя вядуць перагаворы з народнымi мiнiстрамi Украiны аб граніцах з Вялiкарасiяй *„Бел. Шлях"*.

Нiзалежнасьць Лiтвы.

Дэлегацыя Лiтоўскай Краёвай Рады была у п. канцлера, каб ад iмi Лiтоўскага народу прасiць Нямецкi урад прызнаць нiзалежнасьць Лiтоўскай Дзяржавы. П. канцлер даў дэлегацыi гэткi адказ:

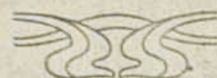
«Ад iмi i па загаду Яго Вялiчэства Iмператара я павiнен сказаць вам вось што: пасьля таго, як Лiтоўская Краёвая Рада, як прызнаная прэдстаўнiца Лiтоўскага народу, прасiла 11.XII. 1917 г. адбудовы Лiтвы, як нiзалежнай дзяржавы, зьвязанай з Нямеччынай вечнай моцнай сувязьзю i конвэнцыямi, асаблiва ваеннай, дарожнай, мытнай i грашовай; затым, пасьля таго, як бышых раней дзяржаўных зьвязей Лiтвы цяпер нiмашака, Лiтва цяпер прызнаецца Нямеччынай свабоднай i нiзалежнай дзяржавай на аснове памяненай заявы Лiтоўскай Краёвай Рады з 11.XII. 1917 г.

«Нямеччына гатова аказаць Лiтоўскай Дзяржавi прошаную абарону i помач пры яе адбудове i, згодна с прэдстаўнiкамi насялення Лiтвы, ўчынiць дзеля гэтага адпаведныя крокi. Iмператарскi урад глядзiць па гэта с таго боку, што канвэнцыi, каторыя будуць падпiсаны, будуць зроблены гэтулькi ў iнтэрэсе Нямеччыны, колькi i лiтоўскiм, i, што Лiтва падзелiцца з Нямеччынай ваеннымi цiжарамi, каторыя былi зроблены для яе асвабаджэння. Формальны дакумэнт аб прызнанню Лiтоўская Рада яшчэ атрымае.»

Дэлегацiя цяпер вяртаецца у Лiтву, каб сказаць сваiм землякам аб рэзультаце падарожы.

«Voss Ztg» пiшэ:

«Труднасьцi ў лiтоўскай проблеме шмат вялiкiя. Да iх належыць i спорка аб польскiх i беларускiх прэтэнсiях дзеля часьцей Лiтвы i асаблiва спорка аб Вiльню.» У гэтай жа самай газэцi праф. Штэйн апаведае аб гутарцы з лiтоўскiмi дэлегатамi, каторыя заявiлi, што для Лiтвы адпаведны толькi монархiчны i конституцыйны урад. Лiтвiны нi дамагаюцца нацыянальнай цэркви, але жадаюць дэмократычных выбараў i Вiльню за сталiцу. Працiў Беларусi са сталiцою ў Менску яны нiчога супроць нi маюць i хочуць падтрымлiваць добрыя адносiны з Украiнай.

З Беларускаго слоунiка.

Граматыка.

! . . . . . клiк, клiчнiк.
? . . . . . пытальнiк.
~~~~ . . . . лянкотка.
(—) . . . . скабкi.
— . . . . . рага.
- . . . . . рагулька.
= . . . . . допас, пасоука.
. . . . . . мэтка, запiнка.
: . . . . . двухмэцце.
... . многамэцце.
, ... стрымнiк, прытыка.
„ — " . . . . крывулькi.
[—] . . . . клямар, клямкi.
; . . . . запiнка с стрымнiкам.

Гэографiя.

Зямная гала, гала зямлi — земной шаръ.
Вытак — — истокъ.
Расток. — — водораздѣлъ.
Прыток — — притокъ.
Суток - кi — перешеекъ, соединенiе.
Затока — — заливъ.
Атока — — полуостровъ.
Сталагорье — плоскогорiе.
Узгорье, прыгорье. подножiе горы.
Узгорак — холмъ.
Стэп, паметы — степь.
Роунядзь — равнина.
Цёк — — теченiе.
Паводка — — то-же.
Рытва — — русло.
Вiр — — — омутъ.
Глыб — — глыбина.
Пратак — — проливъ.
Грунт — — почва.
~~~~

Касагорье —	ущелье, тѣснина.
Адкос —	— коса.
Галка —	— шарикъ.
Узвышшо —	— возвышенность.
Вадасток —	— устье.
Накал —	— мысъ.
Закля —	— рѣчной заливъ
Букта —	— бухта.
Разводзьдзе	— наводненіе.
Лука —	— рѣчной рукавъ.
Узморье —	— взморье.
Хваля, вал, вагар	— волна.
Валька —	— волненіе.
Навальніца	— буря с громомъ и дождемъ.
Швэдзія —	— Швеція.
Арабія —	— Аравія.
Галічына —	— Галиція.
Амэрыка —	— Америка.
Галяндыя	— Голландія.
Гішпанія	— Испанія.
Эуропа —	— Европа.
Вільня —	— Вильна.
Гродня —	— Гродна.
Ворша —	— Орша.
Дняпро —	— Днѣпръ.
Вілля —	— Вилія.
Гомль —	— Гомель.
Нёман —	— Нѣманъ.
Задзьвінне —	— земля - къ сѣверу отъ Двины.
Радань —	— земля радимичей, между рр. Днѣпромъ и Десной по теченію р. Сожи.
Падзьвінне -	— земля кривичей по теченію р. Двины.
Райскія горы узгорье.	холмистая возвышеннасть, лежащая на сѣверѣ Бѣлоруси вдоль границы Витебской и Псковской губ.
Жарства, жвір	— гравій.
Глей— —	— глиноземъ.
Ляды —	— срубленный лѣсъ
Лог — —	— низкая мѣстность
Хмыз —	— заросль-ли.
Хмызьняк —	— кустарникъ.

(Працяг будзе).

Беларускія думкі.

Восянь.

Павеяў вецяр маразямы
Ды зашумеў панура бор,
І сухі ліст паабрываны
Ганяе, круцячы, віхор.

Сонейко грэць як бы забыло,
Хаваецца хутка за курган,
Хмарамі небо засланіло,
І на зямліцу паў туман.

У лузі калінкі пажаўцелі,
Чарнеюць голыя паля,
Буслы у вырай адляцелі,
Да сну зьбіраецца зямля.

Аддаўшы нам свае багацці,
Адзета пухавым рунoм,
Сьпі-адыхай, зямелька-маці,
Пад беласьнежным палуном!

Маркотна, ціха у прасторы,
Куды ні кінь, куды ні руш,
Пяўцоў скрыдлатых змоўклі хоры
І наступіла ўсюды глуш.

Прайшла, мінулася пагода,
Паціснуў холад бедака,
Нівесела глядзіць прырода,
Так, як і доля мужыка!

Стары Улас.

Успамін.

Успамінаецца бедная вёска,
Дзе на сьвет я радзіўся і рос;
Садочак, гароду палоска,
Дзе яблыні, грушы я трос.
Хаты новае нашай ваконцы,
Дзьве бярозкі абапал варот,
Стары лес, сенажаці без конца,
Тэлеграфны сьпеваючы дрот;
Лес казённы—с паўночнага боку,
А на ўсход—лес князеўскі і луг,
Дзе зьвінело сьпеванне што року
Вясной-летам пташок-весялух.
Мілы, родны куток! Я манюся
Хоць йшчэ раз паглядзець на цібе,
Але ж моцы німа... Я тамлюся,
Пакараючысь цяжкай судзьбе.
Ці ж ні будзе якой перамены?
Ці ж пакінуў цібе я саўсім?
Ці ж закрые цібе плот каменны
І памру я з жаданнем сваім?
Не!.. здаецца мне йначай:
«Хоць на момант туды залячу»-
Хачу долі старонкі жэбрачай
Яе болю—пакуты хачу.
І, пакуль аж навек ні загіну,
Гэту думку я буду хаваць.
І ніколі я ужо ні пакіну
На табе, родны край, сумаваць.

Менск
20/ш 1918 г. *Макар.*

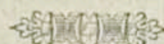
Здальок.

Над соннай рэкой лозы гнуцца,
На рыбку шуструю глядзяць,
То ціхім ветрам скалыхнуцца
То зноў застояцца, маўчаць.
Сінее лес, як агарожа,
Як плот страшэннай вышыні;
Ніяк прачнуцца ён ні можа
Ад поўнай, пекнай цішыні.
І толькі рэка, та як стужка,
Ніунімна цягнецца — плыве...
Сядзіць на выгані пастушка
З дзявочай думкай у галаве.
Лугі і нівы зялянеюць,
Пад цеплым сонейкам трымцяць.
Буслы пярэстыя рабеюць,
На гнездах стоячы, крычаць.
Ім добра там ў гарэ, высока,
На хвоях тоўстых і дубох;
Хапае стуль птушына воко
Зямлі нівіданы разлог.
Сярод кустоў, пясочкаў, поля
Дарога родная ляжыць...
Вось там прайшла дзяцінна воля.
Я мог там цешыцца і жыць.
Куток мой родны! Як ты мілы,
Як цягнеш ты міне у свой бок!
Цібе забыць ні маю сілы —
Цібе вітаю я здалёк.

Менск
30/ш 1918 г. *Макар.*

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец: «Т-во Беларускай Культуры». Друкарня Я. А. Грынбл